

the hall of the judicial meeting and drive of witness to the number of measures of civil judicial responsibility, supposing that these actions have administrative-legal nature. It is argued, that temporal withdrawal of written and material proofs that are obtained on demand by the court is not the measure of judicial compulsion.

It is proved in the research that a new edition of a chapter of the Civil-judicial code of Ukraine about the measures of civil judicial responsibility must contain approvals for the non-performance of some social judicial duties. In general such approval is a refuse in execution of a judicial action or impossibility to realize his/her right by a person participating in the case.

The author analyses a theory and practice of civil rule-making in the USA and Great Britain in part of normative regulation of measures of judicial responsibility. Achievement of aims of judicial responsibility, namely: providing of effective justice and prevention of violations in the future – is a basis of modernization of home civil judicial legislation.

Key words: *civil judicial responsibility, measures of responsibility and measure of defense, judicial compulsion, civic judicial duty, approval, non-mandatory and contention grounds.*

УДК 349.3

М. М. ШУМИЛО,
доктор юридичних наук

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ*

Стаття присвячена актуальній темі правових наслідків у сфері соціального забезпечення. Наголошується на важливості та позитивному впливі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на подальший розвиток системи прав людини в Європі. Обґрунтовується позиція, що рішення Європейського суду з прав людини повинні мати преюдициарний характер. Розглядається дискусія щодо відповідальності суддів, які допустили порушення прав людини, що було підтверджено Європейським судом.

Ключові слова: *соціальный захист, соціальне забезпечення, соціальні права, Європейський суд з прав людини, відповідальність суддів.*

Шумило М.М. Решение Европейского Союза по правам человека в сфере социальной защиты и их последствия

Статья посвящена актуальной теме правовых последствий в сфере социального обеспечения. Указывается на важности и позитивном влиянии Конвенции о защите прав человека и основополагающих свобод на дальнейшее развитие системы прав человека в Европе. Обосновывается мысль, что решение Европейского суда по правам человека должны иметь преюдициарный характер. Рассматривается дискусия об ответственности судей, допустивших нарушения прав человека, что было подтверждено Европейским судом.

* Публікація містить результати досліджень, проведених за грантової підтримки Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом «Правове регулювання пенсійного забезпечення в Україні та Республіці Білорусь: становлення, сучасний стан, перспективи розвитку і взаємодії» № 22742.

Ключевые слова: социальная защита, социальное обеспечение, социальные права, Европейский суд по правам человека, ответственность судей.

Shumylo M.M. Judgments of the European Court of Human Rights in the sphere of Social protection and their consequences for Ukraine

The study is devoted to the vital topic of legal consequences in the field of social security. The importance and positive impact of the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms on the further development of human rights in Europe is emphasized. The position that the judgment of the European Court of Human Rights should have the character of preclusion is substantiated. The discussion on the liability of judges who have committed violations of human rights, which was confirmed by the Court is studied.

Keywords: social protection, social security, social rights, the European Court of Human Rights, the liability of judges.

Щоб бути частиною Європи, недостатньо географічно в ній знаходитися, необхідно жити її цінностями. Цю наукову розвідку хотілося б розпочати з думки академіка НАН України М. В. Поповича про те, що особливості європейської цивілізації виявляються насамперед у системі цінностей, які створені європейськими націями і домінують сьогодні в цивілізованому світі. Європа вперше створила феномен емпіричної і теоретичної науки, тобто систему критеріїв, за якими певні припущення приймаються спільнотою як істинні або відкидаються як хибні, знання будуються на абстрактних об'єктах, набувають форм логічно систематизованої, внутрішньо несуперечливої наукової теорії та інтерпретуються на даних експерименту та спостереження. Європа, європейська цивілізація вибудовують систему моралі та права як культуру буття, нормативну систему, незалежну від релігійних і міфологічних уявлень. Вона тим самим відкриває можливість вільного творення норм і ставить людину перед проблемами критеріїв розумності, гармонії і людяності¹.

4 листопада 1950 р. Рада Європи ухвалила Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод², фактично через чотири роки після свого створення у 1946 р. Прийняття Конвенції стало новою, визначальною та цивілізаційною віхою для романо-германської правової системи, у тому числі для Великої Британії та Північної Ірландії. Її значення та вплив на національні законодавства є безпрецедентними. Індекс прав людини вперше так високо здійнявся і став дороговказом для подальшого розвитку всіх європейських країн. 11 вересня 1997 р. Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію.

Конвенція передбачає існування Європейського суду з прав людини (далі – Суд) – міжнародного судового органу, юрисдикція якого поширюється на держави – члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію, і вирішує всі питання, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, включаючи міждержавні справи і скарги окремих осіб. Суд розпочав свою роботу в 1959 р. Суттєвої реформи Суд зазнав 1998 р., у результаті якої значно підвищилася його ефективність. Таким чином, Конвенція не просто задекларувала чи проголосила права людини, а й закріпила механізм захисту цих прав у Суді.

Реалізація Конвенції та виконання рішень Суду на території України визначаються Законом України «Про виконання рішень та застосування практики

Європейського суду з прав людини»³ від 23.02.2006 р. № 3477. Таким чином, можна стверджувати, що Конвенція і практика Євросуду утворюють конвенційну систему захисту прав людини.

Професор П. М. Рабінович зазначає, що доволі тривала (майже сорокарічна) й різнопредметна правозахисна практика Суду продемонструвала неабияку дієвість його рішень. Це простежується переважно за двома напрямками: 1) коригування державою-відповідачем національного законодавства, зумовлене відповідним рішенням Суду; 2) відшкодування нею збитків, завданих потерпілій особі (заявникові). Крім цього, вчений наголошує, що рішення Суду є свідченням обґрунтованості інтерпретації феномена прав людини як явища соціального, «земного» (а не, скажімо, біологічного, психофізіологічного, космічного, «божественного» тощо). Саме такому підходові, до речі, переважно відповідає дефініція, згідно з якою правами людини вважають можливості, що є необхідними для її нормального – за певних конкретно-історичних умов – існування та розвитку, об'єктивно зумовлені досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути загальними та рівними для всіх людей. Діяльність Суду ще раз переконливо демонструє універсальність тих загальних закономірностей соціального пізнання, які найповніше й найчіткіше сформульовано діалектичною гносеологією соціального детермінізму. Ці закономірності витримали випробування у правопідтверджувальній, правотлумачній, правозастосувальній діяльності такої поважної міжнародної структури, як Суд (до складу якого входять, як відомо, кваліфіковані професійні юристи з усіх держав – членів Ради Європи)⁴.

Суддя Конституційного Суду України, а у 2009-2012 рр. суддя Європейського суду з прав людини С. В. Шевчук зазначає, що акти Суду мають нормативні вияви, а його практика є визнаним джерелом права в Україні. Вчений продовжує, що Конвенція в Україні повинна застосовуватися комплексно як сукупність норм права разом із практикою їх застосування⁵.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди в Україні застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Щодо цього, П. М. Рабінович і В. О. Соловйов зазначають, що практику Суду як джерело в Україні становлять: по-перше, ті правоположення, що відтворені однаково у мотиваційних частинах щонайменше двох його рішень у подібних справах; по-друге, практику Суду як джерело права в Україні уособлюють не всі правоположення, сформовані Судом при мотивації своїх рішень, а лише ті з них, які або конкретизують абстрактні матеріальні приписи, або заповнюють прогалини у правовому регулюванні, яке здійснюється Конвенцією⁶. Загалом погоджуємось саме з таким підходом, але викликає сумнів думка про те, що джерелом можуть визнаватися тільки ті правоположення, які існують у двох і більше рішеннях Суду. Переконані, що така вимога є зайвою і недостатньо обґрунтованою.

У світлі євроінтеграційних процесів в українській правничій науці позвалися розвідки щодо гармонізації, адаптації, координації, конвергенції національного права і права Європейського Союзу, чільне місце у цьому контексті

займає аналіз рішень Суду та їх правові наслідки. У сфері соціального захисту це такі науковці, як С. М. Синчук, О. В. Тищенко, А. Л. Федорова, І. М. Ласько, С. О. Верланов та ін.

С. М. Синчук, для прикладу, робить висновок, що, по-перше, захистові у Суді підлягає право на призначене, але не виплачене соціально-забезпечувальне надання. По-друге, зазначене право захищається як право власності відповідно до положень ст. 1 Першого Протоколу. У таких випадках вважають, що наявне посягання на право власності особи, зокрема покладення на неї тягара щодо неможливості розпоряджатися своїм майном. По-третє, затримка у виплаті соціально-забезпечувального надання є порушенням справедливої рівноваги між вимогами загального інтересу і вимогами охорони права соціального одержувача, а також не передбачає гарантій стосовно його виплати у найближчому майбутньому. По-четверте, Суд не бере до уваги посилення соціально зобов'язаного суб'єкта на відсутність у нього коштів для виплати боргу, що ґрунтується на судовому рішенні. Дане посилення є не виправданним⁷. Така позиція заслуговує всілякої підтримки, оскільки чітко артикулює те, що право на виплати в соціальній сфері за своєю правовою природою є правом власності на майно.

І. М. Ласько, аналізуючи практику, Суду зазначає, що, незважаючи на те, що Конвенція не містить положення, яке передбачає захист права особи на соціальне забезпечення, проте Судом ухвалено велику кількість справ у сфері соціального забезпечення. Тож громадяни України отримали широкий спектр підстав звертатися за захистом своїх порушених прав. Зокрема, ненадання або неналежне надання соціального забезпечення може спричинити порушення положень Конвенції про охорону життя (§1 ст. 2), про заборону катування (ст. 3), про дискримінацію (ст. 14), про захист власності (ст. 1 Протоколу 1), а також про право на справедливий суд (§1 ст. 1). У такий спосіб громадяни України мають достатньо можливостей для забезпечення своїх прав у сфері соціального забезпечення відповідно до європейських стандартів. Проте суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод і практику Суду як «джерело права». На виконання цього законодавчого положення вітчизняні суди посилаються на рішення Суду при розгляді справ. Багато таких прикладів є у сфері соціального забезпечення. Найчастіше національні суди у своїх рішеннях використовують рішення Суду щодо порушення частини першої ст. 1 Протоколу № 1 та частини першої ст. 6 Конвенції, несправедливого судового розгляду, а саме незаконної відмови у виплаті соціальних пільг та допомог через відсутність фінансування⁸. У цьому сенсі необхідно загострити увагу саме на тому аспекті, що Конвенцію як таку українські суди не застосовують, а використовують як джерело права саме практику суду, що є цілком логічним, адже, як слушно зазначає О. В. Соловйов, пряма дія в Україні Конвенції як міжнародного договору неможлива через її несамовиконуваний характер⁹.

Цікавою для наукового аналізу та практичного втілення є ідея Міністерства юстиції Молдови щодо притягнення до відповідальності суддів національних судів, а також прокурорів і чиновників, які допустили порушення права особи,

що і було доведено Судом. Ця відповідальність – матеріальна, тобто сума відшкодування особам матеріальної та моральної шкоди, які зазначаються у рішеннях Суду, необхідно стягувати з тих осіб, які допустили таке порушення прав. Як зазначив міністр юстиції Молдови В. Чеботар, Мін'юст Молдови подав до суду на 37 суддів, прокурорів і чиновників, через яких, як вважають у відомстві, республіка програла процеси в Євросуді. Винуватці невдач Молдови розплачуватимуться з країною власним майном. Він також зазначив, що йдеться про суддів першої інстанції, Апеляційної палати, Вищої судової палати, а також про представників місцевих прокуратур і Генпрокуратури. Міністерство юстиції найближчим часом оприлюднить список цих осіб. У 2014 р. ЄСПЛ зареєстрував понад 1000 позовів проти Молдови. На підставі рішень Суду республіка була зобов'язана виплатити більш як 8,7 млн лейв (понад \$423 000)¹⁰. Видається, що така пропозиція може мати позитивний ефект і змусити відповідальніше ставитися до своїх обов'язків представників влади, а суддям глибше вивчати судову практику Європейського суду з прав людини.

З гострою критикою ідеї запровадження досвіду Молдови в Україні виступили спеціаліст програм відділу правового співробітництва генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи О. Ситник та суддя Євросуду від України Г. Юдківська на конференції «Відповідальність суддів у світлі нового законодавства України», організованій ВССУ спільно з проектом Ради Європи «Підтримка впровадження судової реформи в Україні». Так, О. Ситник назвала негативним досвід Молдови щодо прийняття закону про персональну відповідальність суддів за програні справи в Євросуді. Крім цього, у липні 2016 р. закон розкритикувала Венеціанська комісія. У своєму висновку вона наголосила на неможливості притягнення судді до відповідальності без встановлення його вини національним судом. Г. Юдківська, коментуючи це рішення, зауважила, що притягнення до відповідальності без будь-якої оцінки індивідуальної вини може призвести до того, що, побоюючись санкцій за порушення, виявлені Судом, володарі мантій тлумачитимуть закон на користь приватних осіб. Навіть якщо об'єктивна оцінка питання може (й навіть повинна) привести до іншого результату. Крім того, коли суд визнає порушення конвенції, із цього не обов'язково випливає, що судді на національному рівні відповідають за це в першу чергу й мають бути піддані критиці виключно за їх трактування та застосування закону. Говорячи про відповідальність суддів за програні в Євросуді справи, варто брати до уваги, що і дисциплінарні стягнення, і кримінальні санкції за порушення прав людини вже передбачені чинним законодавством. Тому навряд чи доцільно приймати якийсь окремий закон саме для рішень ЄСПЛ. Отже, питання полягає не стільки в наявності в законодавстві тих чи інших норм, скільки в їх правозастосуванні компетентними органами та в невідворотності покарання порушників¹¹.

З наведеною позицією О. Ситник і Г. Юдківської можна погодитися частково. Йдеться про те, що у прийнятті окремого закону для притягнення до відповідальності суддів немає необхідності, однак, якщо справа проти України програна у Євросуді, то цей факт повинен автоматично порушувати питання

про вивчення обставин справи Вищою радою правосуддя із відповідними правовими наслідками для усіх учасників процесу.

Про необхідність передбачення реакції Вищої ради правосуддя на програми Україною справи в Євросуді, свідчать невтішні для української скарбниці цифри: у 2006 р. загалом було сплачено 8 438 489 грн, з них справедливої сатисфакції за рішеннями Євросуду витрачено: 2 875 900 грн та на виплату заборгованості за рішеннями національних судів, зобов'язання щодо яких містились у рішеннях Євросуду 5 562 589 грн у 2007 р. – 3 257 178 грн, з них, справедливої сатисфакції – 2 804 204 грн, заборгованості – 452 974 грн. У 2008 р. – 20 396 559 грн, з них, справедливої сатисфакції – 5 533 351 грн, заборгованості – 14 863 208 грн. У 2009 році – 7 797 870 грн, з них, справедливої сатисфакції – 2 818 169 грн, заборгованості – 4 979 701 грн. У 2010 р. – 12 216 517 грн, з них справедливої сатисфакції – 8 952 922 грн, заборгованості – 3 262 595 грн. У 2011 р. – 70 455 444 грн, з них справедливої сатисфакції – 15 704 345 грн, заборгованості – 9 307 190 грн. У 2012 р. – 191 839 102 грн, з них справедливої сатисфакції 20 092 954 грн, заборгованості – 18 909 599 грн. У 2013 р. – 88 237 571 грн, з них справедливої сатисфакції – 49 713 850 грн, заборгованості – 35 266 310 грн. У 2014 р. – 169 893 186 грн, з них справедливої сатисфакції – 77 425 186 грн, заборгованості – 92 392 543 грн. У 2015 р. – 649 774 139 грн, з них справедливої сатисфакції – 564 651 367 грн, заборгованості, 75 330 524 грн. У 2016 р. ця цифра сягнула – 635 349 538 грн, з них справедливої сатисфакції – 381 607 153 грн, заборгованості – 230 687 162 грн. Загалом за десять років Україна тільки на виплату справедливої сатисфакції за рішеннями Євросуду виплатила – 1 816 729 322 грн. Цифра вражає!

Що стосується вивчення суддями практики Європейського суду, то необхідно погодитися із думкою голови Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ Бориса Гулька, який під час круглого столу «Відображення практики Європейського суду з прав людини у завданнях для кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні», що відбувся 26 вересня 2016 р., зазначив, що, аналізуючи судові рішення, зокрема місцевих судів, очевидним є те, що в деяких випадках у судових рішеннях міститься посилання на конкретне рішення ЄСПЛ, але без зазначення співвідношення його з нормами національного права й обставинами конкретної справи. Крім того, українські судді не завжди правильно тлумачать суть рішень Євросуду, зазначив він. Саме тому, на його думку, при оцінюванні суддів необхідно перевіряти не лише знання суддею практики ЄСПЛ, а й уміння її застосовувати. Наголошувалося також на необхідності та доцільності включення до завдань для кваліфікаційного оцінювання суддів рішень ЄСПЛ, які ухвалювалися стосовно інших держав, зокрема щодо категорії справ, пов'язаних зі збройними конфліктами¹².

Так чи інакше, окремо хотілося б наголосити на тому, що становленню України як європейської правової держави могло б також сприяти визнання усіх рішень Європейського суду з прав людини джерелом права, а не тільки тих, які винесені щодо України, тобто надати їм статусу – преюдицій. Такий

крок ще більше інтегрував би правову систему України в загальноєвропейську систему цінностей та підходів до розуміння права¹³.

1. *Попович М. В.* Європа як система цінностей // Вимір раціональності як чинник європейської інтеграції України : монографія; відповід. ред. М. В. Попович. Київ : Наук. думка, 2014. С. 3; 2. *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод* від 4.11.1950 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 01.01.2017 р.); 3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477 URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 01.11.2016 р.); 4. *Рабінович П. М.* Рішення Європейського суду з прав людини: до характеристики концептуально-методологічних засад їх обґрунтування // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 1999. – № 1. С. 358-365; 5. *Шевчук С. В.* Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2008. С. 25; 6. *Рабінович П., Соловійов О.* Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду в Україні (загальнотеоретичні аспекти) : монографія. – Київ, 2014. (Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина. Серія 1 : Дослідження та реферати ; вип. 28). С. 166; 7. *Синчук С. М.* Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. С. 351; 8. *Ласько І. М.* Рішення Європейського суду з прав людини у сфері соціального забезпечення України // Держава і право. – 2013. – Вип. 61. С. 240-245; 9. *Соловійов О. В.* Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права (за матеріалами застосування в Україні Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду) : монографія. Київ : АОК, 2012. – (Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина. Серія 1 : Дослідження та реферати ; вип. 26). С. 99; 10. *Держава не винна* // Закон і бізнес. – 2016. – 06.02 – 12.02. № 6 (1252) URL : http://zib.com.ua/ua/121508-moldova_hoche_schob_suddi_zaplatiti_za_progranu_v_espl_sprav.html; 11. *Григор'єв І.* Яку відповідальність мають нести судді, якщо ЄСПЛ виявив у їхніх рішеннях порушення прав людини // Закон і бізнес. – 2016. – 15.10 – 21.10. № 42 (1288) URL : http://zib.com.ua/ua/125922-yaku_vidpovidalnist_mayut_nesti_suddi_yakscho_espl_viyaviv_u.html; 12. *Іноді судді застосовують рішення ЄСПЛ, не розуміючи їх* // Закон і бізнес. – 2016. – 06.02 – 03.10 URL : http://zib.com.ua/ua/125779-inodi_suddi_zastosovuyut_rishennya_espl_ne_rozumiyuchi_ih_-_.html; 13. *Шумило М. М.* Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2016. С. 624.

Shumilo M.M. Judgments of the European Court of Human Rights in the sphere of Social protection and their consequences for Ukraine

In 1950 Council of Europe adopted the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Adoption of the Convention became a new decisive and civilizing milestone for the Roman-Germanic legal system. Its importance and impact on national legislations is unprecedented. Human Rights Index for the first time rose so high and became a guide for the future development of all European countries. On September 11, 1997 the Verkhovna Rada of Ukraine ratified the Convention.

Implementation of the Convention and the enforcement of the Court's judgements on the territory of Ukraine are governed by the Law of Ukraine "On the enforcement of judgements and application of practice of the European Court of Human Rights." Thus, we can say that the Convention and the practice of the European Court of Human Rights form the conventional system of human rights protection.

The article analyzes the idea of the Ministry of Justice of Moldova concerning the prosecution of domestic courts' judges as well as the prosecutors and officials who have committed violations of individual rights, which was proven.

It is noted that recognition of all the judgments of the European Court of Human Rights to be the source of law, but not only those concerning Ukraine, i.e. to give them the status – preclusion, would contribute to the formation of Ukraine as a European state with the rule of law. Such an act would further integrate the legal system of Ukraine into the European system of values and approaches to understanding the law.

Keywords: social protection, social security, social rights, the European Court of Human Rights, the liability of judges.

УДК 347.23

А. Ю. БАБАСКІН

кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У статті висвітлюються окремі аспекти правового регулювання реклами споживчого кредиту» в Україні. Незважаючи на те, що норми Закону України «Про споживче кредитування» від 15 листопада 2016 р. № 1734-VIII про рекламу споживчого кредиту в цілому ґрунтуються на нормах Директиви 2008/48/ЄС від 3 квітня 2008 р. «Про кредитні угоди для споживачів та про скасування Директиви Ради 87/102ЄС», норми зазначеного Закону є недосконалими. На підставі проведеного дослідження автором надані пропозиції щодо вдосконалення відповідних норм Закону.

Ключові слова: реклама, споживчий кредит, договір про споживчий кредит.

Бабаскин А. Ю. Проблемы правового регулирования рекламы потребительского кредита в законодательстве Украины

В статье освещаются отдельные аспекты правового регулирования рекламы потребительского кредита в Украине. Несмотря на то, что нормы Закона Украины «О потребительском кредитовании» от 15 ноября 2016 г. о рекламе потребительского кредита в целом основываются на нормах Директивы 2008/48/ЕС от 3 апреля 2008 г. «О кредитных договорах для потребителей и про отмену Директивы Совета 87/102ЕС», нормы указанного Закона являются несовершенными. На основании проведенного исследования автором даны предложения касательно усовершенствования соответствующих норм Закона Украины «О потребительском кредитовании».

Ключевые слова: реклама, потребительский кредит, договор потребительского кредита.

Babaskin Anatoly Yu. Problems of legal regulation of advertisement of consumer credit in the legislation of Ukraine

The article highlights some aspects of legal regulation of advertisement of consumer credit in Ukraine. Despite the fact that the Norms of the law of Ukraine “On consumer lending” dated November 15, 2016. on advertising of consumer credit in General are based on the norms of Directive 2008/48/EC of 3 April 2008 “On credit agreements for consumers and about the abolition of Council Directive 87/102EC” norms specified in the Law are imperfect, and require in this regard, their improvement. On the basis of the conducted research the aut-